

Exclusiva per a
MEDITERRANEO

Un castellonenc, màxima autoritat en llengües romàniques

GERMÀ COLON I LA LLENGUA DE CASTELLÓ

El capvespre anava caient sobre la ciutat, i les campanades llargues de les sis, es despenjaven escampant-se sobre la Porta del Sol. A recer del jardí del «Casino», MEDITERRANEO conversava amb Germà Colon, el filòleg castellonenc, professor de llengües romàniques a la Universitat de Basilea i una de les màximes autoritats mundials en la llengua que parlem i compartim mes de set milions de persones al País Valencià, Catalunya i les Illes Balears. Eixa llengua que ell ensenya als seus estudiants suïssos.

Sempre havíem volgut parlar amb Germà Colon, tots tres. Uns per la seua professió de lingüistes i professors de literatura, l'altre com a historiador.

Avui, després de molt de temps que Colon no estigués a Castelló donant alguna conferència o fent algun acte públic, ara teníem el plaer i la satisfacció de veure acomplert aquell vell desig d'estudiants, i que ens dedicaria als seus llibres i articles; sobretot aquell de «La llengua de Castelló», que el professor Colon ha estudiat amorosidament.

La conversa dessota els arbres del jardí, fluïa apassionada, rigorosa i científica. Necessitàvem que Germà Colon reafirmara les nostres actituds i ens donés llum. Ell, que com havia dit Casimir Melià a la presentació de la conferència del dia anterior tenia autoritat per a dir que «el que no sapia de filologia i llengua que es pose un punt a la boca».

Lluís Messeguer, obrí el foc de les preguntes. Sr. Colon, si vostè al moment intel·lectual que es viu a Europa, des d'un lloc com Basilea que és cruïlla de la llatinitat i el món germànic. Com veu vostè aquesta aparent dicotomia, tal vegada contraposada històricament?

—La pregunta s'ha de respondre des de dos nivells. L'un com a romanista i l'altre com a habitant de Basilea. Mireu, el món intel·lectual germànic, paradoxalment és el que més ha contribuït a l'estudi de la llatinitat. Els romanistes germànics eren, fins no fa gaire, els capdavanters dels estudis romànics, fins el punt que s'ha dit que la primera llengua romànica que calia aprendre era l'alemany. Avui és l'anglès. Tanmateix l'aportació dels romanistes germà-

nics ha estat fonamental, i un dels meus mestres, Walthar Von Wartburg, ha estat una primeríssima figura. Només cal que recordem la seua obra «Französisches Etymologisches Wörterbuch».

Com a habitant de Basilea, veig les incomprendiments que pot haver-hi entre el poble. La llatinitat no està gaire ben vista entre la gent de cultura mitja, encara que si que ho està entre els intel·lectuals.

Sempre s'ha establert una dicotomia entre el món llatí i el món germànic. S'ha identificat el món llatí amb passió i ingeni, mentre el germànic amb la raó i el mètode. És cert?

—No, no. Eixò ho negue. No és veritat que els alemanys siguin menys ingeniosos que nosaltres. Hi ha escriptors alemanys purissims, ràpids i intuïtius, i llatins més o menys feixucs. Evidentment no es pot generalitzar. Tant germànic és Kant como Goethe.

Durant el segle XX, diu Lluís Gimeno la lingüística en general ha anat adquirint una certa ressonància social i algun lingüista s'ha destacat pel seu paper social en la història del nostre temps, tal com Chomsky, Jakobson o Sanchis Guarnier... Vostè atribueix algun paper social determinat als filòlegs?

No massa. Això depen de les circumstàncies socials. Per exemple Manuel Sanchis Guarnier, tot lamentem la seua mort, qui l'ha mort, la lingüística o l'ambient? Ell, treballant en un país sense problemes de llengua al carrer, hauria anat fent els seus estudis de fonètica, de lèxic, i no hauria passat res. També, abans de Chomsky, els romanistes tenien una gran importància, però una importància científica només, no social.

● «Per a la ciència i la romanística mundial, les «Normes del Puig», son pura anèdota»

Després, amb l'arribada de Chomsky si que tingueren un paper social important, independentment de la lingüística. Chomsky va ser conegut perquè va prendre part de forma molt directa en les reivindicacions contra la guerra del Vietnam. Ara, son exemples que no es poden generalitzar.

Interès científic per la nostra llengua a les Universitats d'Europa

Sr. Colon, vist desinteressadament des de fora de les terres de parla catalana, que opina vostè de l'actual moment de la filologia catalana i de la llengua?

Bé. Els estudis de filologia en la nostra llengua estan prou bé a les Universitats estrangeres. Hi ha, sense dubte, un interès elevat i científic pel català a tota Europa. La prova la teniu en el nombre d'alumnes que deprenen la llengua i del tressé dels Congressos i Col·loquis internacionals sobre català quehem vingut organitzant desde de l'any 1968.

—Un dels seus articles més coneguts a la Ciutat, va estar el publicat al «Buletí de la Societat Castellonenca de Culturas». Josep Miquel Francés, aquell de «La llengua de Castelló», afegí un estudi magnífic d'uns parlars de transició. Com és la llengua de Castelló, de la comarca de la Plana?

Des del punt de vista lingüístic, és allò que es diu efectivament un parlar de transició, perquè es troba entre el català nord-occidental i el català-valencià que es parla a l'Horta de València o valencià apitxat. Per ací passen una sèrie d'isoglosses radicals lingüísticament. L'esportaneïtat que tens en parlar amb un castellanenc, no l'he trobada moltes vegades en cap altra llengua. A mi, la llengua

de Castelló, clar, és la que més m'agrada.

La llengua catalana a Castelló és molt rica

—Els escriptors castellanencs del segle XX, han fet sempre una llengua d'una immensa riquesa, a partir del nostre lèxic païral. Fins i tot el propi Diccionari Català-Valencià-Balear l'ha recollit a les seues pàgines. Eixa riquesa, indica en Messeguer, pot ésser fins i tot una part important del gran corpus lèxic de la nostra llengua?

—Sí, sí, la llengua catalana a Castelló és molt rica. Només cal que ens adonem d'això en els escrits de Pasqual i Tirado, Salvador Guinot, Sanchez Gozalbo o Casimir Melià, amb un lèxic que la caracteritza i la configura notablement. Tal vegada siga per la convivència de dos mons, com són el llaurador i el mariner, encara que darrerament, els castellanencs visquen un poc d'espallta a la mar. Això ha fet, que moltes paraules i expressions del món mariner s'hagen perdut o estiguen a punt de fer-ho. Ens queda l'esperança d'unes noves generacions obertes i interessades per l'estudi del nostre lèxic els nostres i modismes, que cal recuperar, almenys com a testimoni. Els intel·lectuals i escriptors són els qui millor poden fer un pla de salvament de la nostra maltractada llengua.

Es clar, retruca Lluís, que amb això té part significativa la diglòssia de la nostra comunitat. No és eixe el cas de Suïssa, que vostè coneix ben bé. Si transportàvem el plurilingüisme que és viu al seu país de residència act., —fora d'altres plantejaments, com a filòleg, com orientaria vostè la recuperació de la llengua, tant a l'ensenyament com en el seu ús social?

—En principi, no és transportable. Nosaltres correm el perill que

si insistim en les actuals circumstàncies, en potenciar al màxim el català a tot arreu, menyspreuant el castellà, això pot regirar-se en contra nostra. El castellà és un instrument que hem de saber manejar per imposar-nos.

Jo crec que la solució és conrear el català, sense oblidar el pes del castellà, ben conscients que el castellanenc han de fer un esforç per entendre la nostra llengua. En principi ambdues llengües han d'estar al mateix nivell i tots haurien de conèixer-les i usar-les indistintament.

Sr. Colon, des d'un punt de vista històric, pregunta ara Josep Miquel Francés, predominà des d'un primer moment el català a les nostres terres?

Mira, es inqüestionable la preponderància del català, des del moment de la conquesta. El Regne de València, va estar bilingüe des del començament. Si estudiéu els Furs de Jaume I i successos, veureu la lluita constant del Rei, volent imposar el Fur de València, i això significava també imposar el català, en contra dels nobles aragonesos molt feudalitzats que s'hi resistien.

—Hagués estat beneficiós que eixa situació s'hagués mantingut al nostre País sempre. Que el nostre país hagués estat unilingüe i no diglòssic, com ara?

Jo crec que sí. Ho hagués preferit, Clar, un país unilingüe català. Ara, això és un somni que no pogué ser per complicades raons històriques i socials.

Aleshores, ja es feia qüestió d'interessos la llengua en aquell moment? Es pot parlar ja de conflicte lingüístic, tal i com ho entenem ara?

—Una mica sí. Cal considerar també que en aquell moment els dominadors no tenien cap de respecte per la minoria. I la majoria eren els valencians-catalanoparlants, donant que les contrades de parla aragonesa-castellana, per exemple a les Corts, eren quasi nores. Recordeu que el Furs estan només redactats en català o en llatí. Només quan el Rei els demanava que pagassen els impostos, els escrivia en castellà. Però les lleis sempre estan redactades en català. I això ho vàrem tenir fins les darreries de l'època foral, i fins i tot amb l'arribada al tron dels Austries.

Ara la dinàmica històrica s'ha interromput. Anar-se'n els nobles i la Cort a Castelló i canviar la situació, tot va ésser un.

—Els darrers anys, i això és una pregunta que no podiem oblidar, a la Ciutat de València s'ha organitzat una cerimònia de confusió, pel que fa a la nostra llengua. Un bon dia, hom començà a difondre que el valencià no era una variant del català i de bon punt, auto una autossuposada Acadèmia de Cultura Valenciana, s'inventà unes Normes, i les oposà a les Normes de Castelló, signades a la nostra Ciutat, amb el vist i plau de tots els intel·lectuals valencians i les principals institucions culturals del País Valencià. Des de Basilea, com a castellanenc i com a lingüista, què li sembla el desgavell?

—Uii Això que s'ha fet ara és molt perillós. Sempre es diu que l'orto-

grafia i les Normes Ortogràfiques no tenen cap importància, perquè son una convenció establerta. Però tal i com estan les coses aci, el problema és seriós. Les inventades Normes de l'Acadèmia no tenen més finalitat que disgregar els esforços per recuperar la nostra llengua. Va ésser cap el 1975 quan hom em preguntà si l'origen del valencià no estaria en la parla dels mossàrabs. Això em deixà molt desficiós. L'objectiu estava clar, fer malbé les Normes de Castelló i la llengua, la cara externa de la llengua.

No fa molt, al Puig les Normes de Castelló eren intentades violentament i grollera soterra.

—Què opina docs de les Normes de Castelló i de les Normes de l'Acadèmia, aquelles que ara dien de València que es «el valenciano auténtico»?

Sabeu?. Em fa vergonya parlar de la nova grafia de l'Acadèmia de Cultura Valenciana. Indubtablement, des del punt de vista científic, la seua base, l'ortografia és falsa. Front les Normes de Castelló, acceptades universalment científicament per a escriure la nostra llengua, amb rigor metodològic, a Castelló s'aconseguí que la gent s'avessara a escriure i llegir i en aquells anys difícils de 1932, el sistema gràfic esdevingué general.

Darrere les Normes de l'Acadèmia, voldria saber jo el que s'amaga.

La neo-doctrina ortogràfica de l'acadèmia no va a «missa»

En algun moment, hom ha dit

● Científicament, les pseudo-normes ortogràfiques del Puig, son falses i aberrants

que son tan científiques com les que més, les Normes de l'Acadèmia de València, vaja!

—Que jo sàpia, aquells senyors que han redactat les Noves Normes, no son (ningú) científics ni lingüistes. Encara que ho diga «el fill de la polla rossa i el gall favats», aquelles pseudo-normes ortogràfiques no tenen el menor pes científic. Fa més de 30 anys que estudie la llengua i mai m'havia trobat amb un acudit, un «chiste», con aquest. Es un joc que han fet per distraure's, o hi ha alguna cosa més a dessota?

Una de les coses que s'havia de procurar, és impedir que es pupa martiritzar els xiquets a l'escola, amb eixe garbuix, producte d'una singular neodoctrina ortogràfica que no va a missa.

—Tenint en compte que els intel·lectuals castellonencs, en els darrers 60 anys, han tingut interès en defensar la unitat de la llengua, davant certes tensions ambientals entre la ciutat de València per disgregar l'idioma. Quin paper por jugar en això Castelló?

—Sí, un papel moderador i de seny, davant certes aberracions que no tenen cap base seriosa. Castelló i la Societat Castellonenca

de Cultura cal que continuen essent, com els anys 20 i 30 i com digué Azorin, «la capital cultural del Regne de València». Sí!, cal continuar en eixa direcció. I em fa l'efecte que aquelles Normes que volen imposar certs senyors de València, aci no tenen cap ressò pel que he vist i he sentit. No sé si només he escoltat amb una orel·la, —que no és blava, per cert—, i només senc que a Castelló s'està a favor de les Normes de Castelló.

Els inventors de les normes del Puig no son filòlegs

—Una pregunta que és pràcticament general dels tres. Vosté ha estat alguns anys president de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalana, on s'apleguen grans filòlegs i romanistes i que ara presideix després de vosté, l'historiador de la literatura moderna catalana l'anglès Arthur Terry. Quina opinió tenen d'aquest desgavell que hi ha a València?

Mira, els lingüistes se'n niven d'aquests senyors inventors que s'han tret de la mànega unes Normes noves. Estos senyors, molt respectables, són advocats, historiadors o comerciants, però no

filòlegs. Jo encara no en conec cap. Si hi ha algú, ja m'ho diran i podrem parlar-ne.

—Es possible que aquells senyors de l'Acadèmia de Cultura Valenciana hagen evitat la consulta dels lingüistes valencians i de la Universitat, intencionadament?

Jo soc castellonenc, encara que m'hagen fet «valencià de l'any», però bé, com a lingüista valencià, a mi no m'ha consultat ningú. I quan la Reial Acadèmia de la Llengua Espanyola, els varen consultar, ja sabeu el que digueren, «que era una aberració separar el valencià del tronc comú de la llengua catalana». Fins i tot, no fa gaire, es celebrava a Salamanca un col·loqui sobre les llengües hispàniques i per suposat no s'incloïa eixe valencià que volen a l'Acadèmia de Cultura Valenciana, com a llengua distinta del català. Davant les protestes de certs senyors de la Conselleria d'Educació, els catedràtics els digueren, «Senyors, nosaltres som lingüistes i sabem el que és una llengua i les varietats d'eixa llengua. Vostés, vulguen o no, pertanyen a la llengua catalana». I jo afegeixc, «el que quiera aprender, que vaya a Salamanca» com diu el poble.

—Sr. Colon però també diu el clàssic «quod natura non dat, Salamanca non praestat...» Algun missatge a la gent de Castelló, a la joventut, als estudiants?

—Xiquets, a mi no m'agrada donar consells ni missatges. Treballar en pau. Hem de seguir treballant i no fer massa cas d'aquestes coses més o menys blaves. Això passarà. El que uns senyors diguen unes coses estranyes, que si el valencià ve del mossàrab o de l'edetà, dels ibers,... Això per a la ciència i la romanística mundial, només és una adèctota. Es inútil buscar el Cisma. La nostra llengua és i serà per als que hem nascut ençà i enllà del riu de la Gània, una sola. Per a tots els qui tenim la sort de parlar-la i restem fidels a un heretatge comú.

El capvespre havia caigut el poble de Castelló i responia les paraules del seu fill, Germà Colon amb les veus innocents d'un xiquet que, sense fer cas dels signes conceptes de la història i la filologia, jugaven i parlaven a la Porta del Sol. Parlaven com Germà Colon i com nosaltres. Heus aci un bell exemple del Castelló de sempre, el que, en paraules de Bernat Artola, «no oblida la rabassa maternal».

Josep Miquel Francés
Lluís Gimeno
Lluís Meseguer
Fotos Heredio